Eduskunnan ympäristövaliokunnalle 1.10.2025

Ympäristöministeriö
Vesi- ja luontoympäristöosasto
Ympäristöneuvos Maria Laamanen

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Euroopan unionin neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: Eurooppalainen valtamerisopimus (Ocean Pact)

Eurooppalainen valtamerisopimus (Ocean Pact, jatkossa meripaketti) on komission strateginen aloite, joka lisää EU:n meripolitiikan kokonaisvaltaisuutta ja yhtenäisyyttä sekä tähtää meriin liittyvien politiikkojen johdonmukaisuuteen. Meripaketilla on mahdollista vaikuttaa myönteisesti merten ympäristön tilaan sekä EU:n sisällä että maailman merillä.

On tärkeää, että merien tilasta ja käytön kestävyydestä huolehtiminen näyttäytyy meripaketissa kärkiasiana sekä EU:n sisäisessä työssä että EU:n vaikuttamisessa globaalisti. Valtamerten, ja osana niitä Itämeren, terveyden suojeleminen ja palauttaminen on ensimmäinen meripaketin kuudesta painopistealueesta. Kaksi muuta ympäristön näkökulmasta tärkeää painopistettä ovat valtameritutkimuksen edistäminen ja EU:n valtameridiplomatia ja valtamerten kansainvälisen sääntöihin perustuvan hallinnoinnin vahvistaminen. Aluesuunnittelun näkökulmasta merkityksellisiä ovat myös meripaketin painopistealueet kestävän sinisen talouden kilpailukyvyn tehostaminen sekä rannikkoalueiden ja saaristoyhteisöjen tukeminen.

Merten suojelun ja pilaantumisen ehkäisemisen kannalta on tähdellistä, että toimet, joita komissio aikoo meripaketin myötä edistää perustuvat varovaisuusperiaatteeseen, tieteeseen perustuvan päätöksenteon periaatteeseen, ekosysteemipohjaiseen toimintatapaan ja maalta-merelle -lähestymistapaan.

Meripaketin omaksuma maalta-merelle -lähestymistapa on etenkin Itämeren kannalta keskeinen, sillä monen muun merialueen tavoin Itämeri kärsii maalta peräisin olevasta rehevöittävästä ravinnekuormituksesta ja hallitus pyrkii parantamaan ravinteiden kierrätystä ja hillitsemään ravinnekuormitusta vesien ja meren tilan parantamisen Ahti-ohjelman ja Saaristomeri-ohjelman keinoin. Maalta-merelle -lähestymistapa sisältyy myös komission antamaan vesiresilienssistrategiaan. Ravinteiden ohella myös muovien ja haitta-aineiden kuormituksen vähentämistä tulee edistää.

Meripaketin toimeenpanemiseksi komissio tekee vuonna 2026 esityksen valtamerisäädöksestä (Ocean Act). Säädös tulee perustumaan merialuesuunnitteludirektiivin tarkistukseen ja siten merialuesuunnittelun roolia strategisena merellisten sektoreiden toimintojen yhteensovittamisen sekä meriympäristön hyvinvoinnin huomioimisen työkaluna tullaan painottamaan ja vahvistamaan sekä kansallisesti että merialuekohtaisesti. Merialuesuunnittelun roolin vahvistamista yhdennetyn meripolitiikan toteuttamisessa on hyvä ennakoida sektoripolitiikoissa ja -ohjauksessa.

Meripaketissa komissio ilmoittaa myös aikovansa tarkistaa meristrategiapuitedirektiiviä nopeuttaakseen edistymistä ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Mertensuojelun näkökulmasta ei ole riittävää uudistaa yksin meristrategiadirektiiviä, elleivät sektoripolitiikat, kuten maatalous- ja kalastuspolitiikat tue direktiivin tavoitteita. Meripaketin tuleekin myötävaikuttaa siihen, että muut politiikat, kuten maatalouspolitiikka ja yhteinen kalastuspolitiikka, tutkimuksen Horisontti-ohjelma ja muut rahoitusvälineet, kuten meri- ja kalatalousrahasto, tukevat tulevalla MFF-kaudella meriympäristön hyvän tilan saavuttamista ja ylläpitämistä.

Linjaus valita Itämeri kiireelliseksi painopisteeksi on hyvä eikä vähiten siitä näkökulmasta, että se saattaa parantaa Suomen mahdollisuuksia EU-rahoitukseen. Esimerkkinä on hiljattain EU:lta rahoitusta saanut EU Life SIP -hanke nimeltä ACWA (Actions for Waters: Source to Sea), jota toteutetaan yli 27 miljoonalla eurolla vuosina 2026-2033.

Meripaketti ei sisällä uusia aloitteita meriluonnon suojelemiseksi, mutta komissio kannustaa jäsenmaita merensuojelualueiden nimeämiseen ja hoitoon ja ilmaisee tukevansa jäsenvaltioita heikentyneiden rannikko- ja meriluontotyyppien ennallistamistoimenpiteiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa ennallistamisasetuksen tavoitteiden täyttymiseksi. Suomen tulee saada valmiiksi ennallistamissuunnitelmansa ja osana sitä meri- ja rannikkoluontoon kohdistuvia toimenpiteitä elokuussa 2026.

Meripaketissa on tunnistettu tarve uudelle strategialle EU:n rannikkoyhteisöjen kehittämiseksi ja resilienssin vahvistamiseksi. Strategia tukee ilmastonmuutokseen sopeutumista ja uusien liiketoimintamallien kehittämistä muun muassa ennallistavien ja regeneratiivisten toimien osalta. Strategian tavoitteet ovat linjassa Suomen merialuesuunnittelussa ja YM:n Suomen Rannikkostrategiassa tunnistettujen kehittämisen kärkien ja toimenpidekokonaisuuksien kanssa.

EU käynnistää valtamerten havainnointia koskevan aloitteen, joka kattaisi koko tietoarvoketjun tiedonkeruusta sen käyttöön. Meritiedon hallinta on EU-tasolla tällä hetkellä erittäin pirstoutunutta. Suomi on jo ryhtynyt toimiin, jotta kansallinen meritiedon hallinta saadaan paremmaksi, ja tietoturvaa parannettua, kuten ympäristöhallinnon vesi- ja meritietojärjestelmä PISARA- sekä merentutkimuksen poikkihallinnollinen tutkimus- ja infrastruktuurikonsortio FINMARI. Havainnointialoitteen lisäksi meripaketti käsittää myös aloitteen Ocean R&I Strategian luomisesta.

EU:lla on merten hallinnointiin liittyvää oman alueensa ulkopuolelle ulottuvaa vaikutusvaltaa, jota halutaan meripaketin myötä vahvistaa. Merioikeusyleissopimuksen (UNCLOS) alaisen aavan meren biodiversiteetin suojeluun kohdistuvan BBNJ-sopimuksen osalta meripaketti painottaa kiireistä ratifiointia ja kunnianhimoista toimeenpanoa, ja lupaa edistää näitä EU-tason BBNJ-lainsäädännöllä. Suomi suhtautuu EU-jäsenmaiden BBNJ-lainsäädäntöjen harmonisointiin avoimesti, mutta harmonisoinnilla ei tule mennä BBNJ-sopimuksen määräyksiä pidemmälle eikä EU-lainsäädännöllä ole kiire. Voisi olla tarkoituksenmukaisempaa arvioida tarvittavan EU-lainsäädännön sisältöä vasta siinä vaiheessa, kun BBNJ-sopimus on voimassa.

Meripaketti käsittää myös useita muita EU:n alueiden ulkopuolisiin merialueisiin kohdistuvia aloitteita, joista ympäristön näkökulmasta potentiaalisesti vaikuttavimpia ovat EU:n ulkoiseen kalastuspolitiikkaan liittyvät toimet ja EU:n vaikutustyö maailmanlaajuisen muovisopimuksen aikaansaamiseksi.

Aluemeret ovat EU:n sisällä keskenään erilaisia minkä vuoksi aluemerilähestymistapa on tärkeä. Itämerellä on jo vuosikymmeniä toteutettu mertensuojelussa yhteistyötä, joka kattaa meren seurannan, tilanarvioinnit ja poliittisesti päätetyt toimenpiteet ja palvelee jäsenmaita mm. meristrategiapuite- ja merialuesuunnitteludirektiivien toimeenpanossa. Tätä kattavaa yhteistyötä tulee voida meripaketissa indikoiduista merialuetyön priorisoinneista ja uudistuksista huolimatta jatkaa.

Lopuksi ympäristöministeriö kiinnittää huomiota, että meripaketissa on vahvasti noteerattu meren ja ilmaston väliset yhteydet. Paketissa on linjattu Euroopan sinisen hiilen varannot ja rannikkoyhteisöjen uudet liiketoimintamallit -lippulaivatoimesta, mikä on kirjattu ilman taustatietoja ja jättää meidät niitä odottamaan. Lisäksi komissio ilmaisee sitoutuneisuutensa varovaisuusperiaatteeseen koskien merenmuokkaustoimia, kuten ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi meressä tehtäviä geoteknisiä tai hiilidioksidin poistotoimia.